

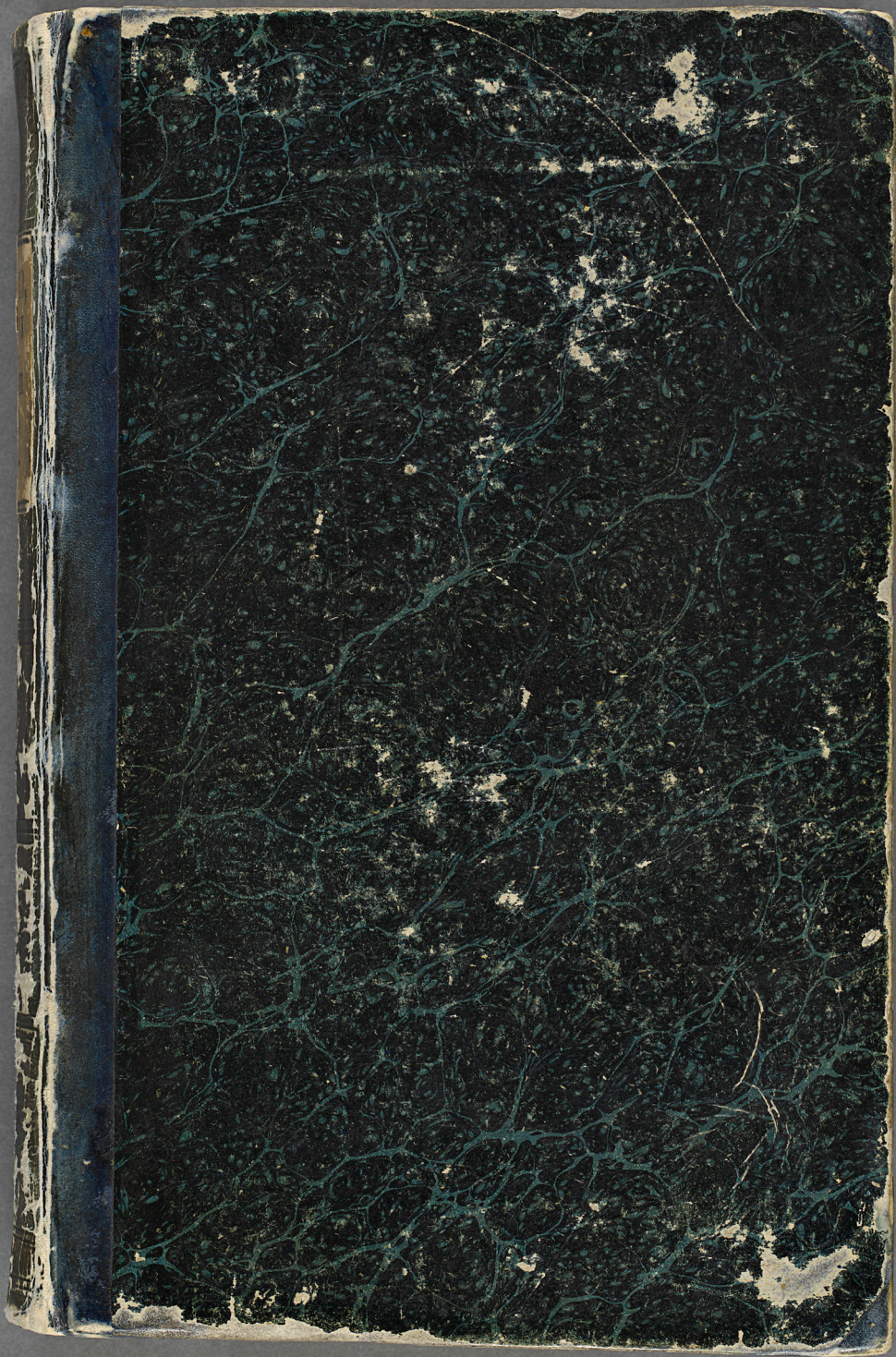
Uplysning om handels sanna frihet, om vigten af principer uti alt, och om ...

Thorild, Thomas,

1700-1829 54 A Br. 1792

National Library
of Sweden

4.
Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Litt hist

So

1700 - 1829

Ex. A

THORILD, THOMAS

Polit. skiss
Allm.

U P L Y S N I N G

Om

Handelns sanna Frihet,

Om

*Vigten af Principer
uti alt,*

Och om

*Publikens hōga Rätt
at Dōma.*

Thorild, T.

STOCKHOLM,

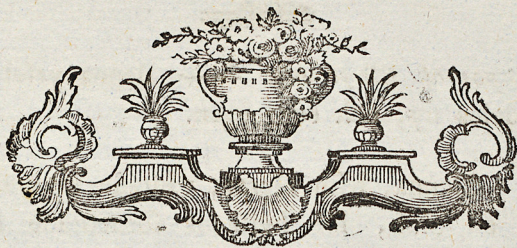
Tryckt hos ANDERS ZETTERBERG, 1792.

Til

L . . . . . T.

Det är vist, at mina vittra arbeten må-
ste hafva en fårdeles *fatal* kraft: ty, från
första stunden tils denna, hade jag alltid det
underliga nöjet, at på dessa arbeten se mi-
na Rivaler och Ovänner — förlora vettet
och blifva *narrar*,

Min Herre,

Detta öde har *ánteligen*
ockfå håndt eder. Och som detta sista ar-
betet hade en större kraft; så har ni ock
riktigt fått en förfärligare flöt.

Ty denna fråga var mig, af edre li-
kars exempel, alltid hittils ren och klar:
Hvad kan ej en Narr skratta åt?

Men en yrfel, *så* ynkelig, *så* långt från
förnuft och heder, som den at *Skratta å*

propos af Rikets nød — denna yrfel är aldeles ny, och eder egen.

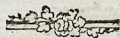
Denna, Min Herre, väntade jag endast af en Slaf, för hvilkens förnedrade själ ingenting är heligt, som lefver af Lögn, och hvars genie består i dennas utfirande!

Eder således — hade jag, i ro, vifst lemnat åt eder egen ÅRA, i och på hvilken ni få ofta *sjelf . . . gjort det nödvändiga*: Om jag ej hade fruktat, at denna smuts af ert Snille, kastad ut i det allmäna med *så pass quickhet*, möjiligen kunde fastna på någons själ, och at han, förnedrad ned til er, derigenom kunde förloras för Fäderneslandet.

Derföre är det icke harm emot eder som inger mig et *Svar*; utan nit för mit ämne, hvilket jag anser *högt och heligt*.

I. *Principer.* Det är obegripeligt at Ni, som har så mycken *Quickhet* och

och få litet *Förstånd*, icke länge sedan skrifvit en *Parodie* emot den Store och märkvärdige Författaren EUCLIDES. Ty hos denne besynnerlige Man, som ni väl tusend gånger kunde skratta ihjäl er åt, finnes knapt en enda idé, som icke uppenbarligen går ut på at *2 gånger 2 gör 4*, eller at *sannt är sannt*. Näst honom finnes ingenting i Verldens ögon få stort, och i edra ögon få löjligt, som NEWTON och LEIBNITZ. Hvilke, med en gudomlig Snilletts styrka och klarhet, återfört, eller fökt återföra, Physiken och Philosophien til deras första, rena, och sjelfklara Principer. I alla Vetenskaper, och i hela Månskliga lifvet, ligger alt det höga och välgörande just i PRINCIPERNA. Dessas *klarhet* är deras väfende. En Princip, som icke bevisar sig sjelf, är ej fann. Men at *Gifva en sådan Princip*, och helft i de ämnen, som, fastän af högsta vigt för allas både Lif och Egendom, dock alltid varit förvillade af fantastiska och despotiska Theorier — det, Min Herre, är Månskliga Snilletts ädlaste arbete: ty derigenom ryckas dessa ämnen för evigt undan alla månskliga dårskapers Tyrannie, och åter-

föras til Naturens *enda* oföränderliga SANNING, i hvilken Guds lagstiftande Förstånd lefver. — Derföre kan ock, i trots af Tingens väfende, strängt at tala, ingen dödlige *göra* Lagar. Men den ringaste dödlige kan, genom sin lifliga erfarenhet och sin egen Själs uplyftning, blifva et Sanningens och Naturens orakel.

* Ni, Min Herre, ni ryfer, och det är naturligt, vid den annihilation ni fer i denna sats: at endast *rena och stora ideer* äro SNILLE.

2. *Värde*. Jag sökte länge en ren och allmän Sanning, genom hvilken jag skulle kunna förstå *Denna underliga och omdöteliga förvirring af evigt stigande och fallande VÅRDEN*. Och jag fann änteligen den Sanning, som är min boks första Princip: och på hvilken, i Naturens oftaft okända, men alltid visfa och mågtiga Ordning, hela Mänskliga Lifvets *Handel och Vandel* går. At denna Princip är så högt klar, är endast ljuftet af des och all Principis gudomlighet. Och

Och enfaldig som han nu för edra ögon synes, få trofvar jag er at i hela Lårdomens Rike finna den. Men vil ni veta, hvartil han är nyttig; få hör väl på! 1. Til at förstå den *Omäteliga förvirring* jag nyfs nämde: 2. Til at förstå all Handels *högst fria* natur: 3. Til at förstå at inga VÅRDEN kunna *Befallas!* *) utan at alla VÅRDEN, gående sin egen gång ihop med Tingens skick och öden, trofva alt behag och våld. Det är med *et ord*: denna Princip tjenar at Förstå och Skydda FRIHETEN af all Månsklig Handel och Vandel.

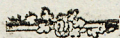
* Ni, ni citerar denna Princip få, at man ser at en publik oårlighet är för er bara lek. „*Kan gälla,*” har affeende på et helt System af värden, på det vi kalle en *Tid*, ond tid, god tid; „*Måste betala,*” få som ni citerar, har affeende på en enda vis person emot en enda vis person, där visserligen orätt kan göras.

At förblanda BARMHERTIGHET och HANDEL, är en aldeles underbar Fånighet.

A 4

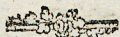
het.

*) *Markegång och Taxeringar icke befalla, utan följa Priserna.*

het. Man skrifver icke *emot* Barmhertigheten, eller någon Christelig Dygd, när man *försvarar* Handel. Tvertom, i samma mån, som genom *gudomliga* PRINCIPER, all nyttig Handel och Vandel skyddas, skall Barmhertigheten blifva en *litt* och allmän dygd. Men det är en klar dumhet at tro, at den Husfader, som i en Hungersnöd behöfver en tunna Såd, straxt är en döende usling: tvertom, han kan åga Tio tunnor guld, han kan åga Millioner. Och Spannemåls-handlaren sjelf — kan just vara i sina vilkor den, som, fast osynligen, närmar sig til en döende uflings öde. Således dår *Handel* åger rum, är ingen fråga om Barmhertighet: dår fråga är om *Barmhertighet*, uphör all Handel. Detta bör klart skiljas. Ty annars skall ingen ting blifva *säkert* för dårars skri, och skålmars konst: desse, som altid taga en *christelig Larf* når de *vilja få*, och en *villdjurs-Larf* når de *böra gifva*.

Men jag skall här, en gång för alla, göra slut på alt detta höga Oförstånd emot Handel.

Alt gäller alt hvad det kan gälla. Vål!
Men ingen ting *Kan gälla* mer, än man för
det samma *vill gifva*. Den som *vill* gifva
få mycket för något visst; den känner och
tror at detta för honom har få mycket *Värde*.
Det är klart. Ty som intet *Värde* kan
tånkas, utan i hänseende til den *Behöfvande*;
få kan ock intet *mått* af *Värde* i *Mänsk-*
ligheten vara mera gudomligen rätt, än hvad
den *Behöfvande* *sjelf fritt vill gifva*. Såle-
des har ock alt det lumpna glitter som kal-
las *ädla stenar*, alla fällsamma ting, alla kon-
stens svåra arbeten, och nästan alt det som
nu gäller högt i *Verlden* — *intet Värde*,
utan derföre at här gifvas dödlige af en få
förvillad inbildning, at de tro sig upriktigt
behöfva alt detta: om det ock skulle köpas
med tråldom och skam, med de bittrafte
mödor, med hela massor af guld, med hål-
fa, lif, åra, och alla *samma dyrbarheter*. Det-
ta är *Dårens Rätt* i *Samhället*: at få vara
Dåre, få långt som han icke skadar någon
annan. Men då den *Rätt* förunnas *Då-*
ren, at fritt få fåtta det högsta *Värde*,
han finner godt, på et *Glitter*; skulle den
samma *Rätt* icke förunnas en klok *Karl* at,

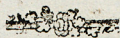
i en *sann nöd*, fritt få fåtta det högsta Värde, han finner godt, på en *Nödvändighet*? Köpmannen tvingar ingen: den Behöfvande är fri. En klok karl ropar derföre hvarken på *Christendom*, eller på *Politik*, utan säger helt enfaldigt, emedan han aktar Köpmannens Rätt lika få helig som sin: „*Min Herre! jag skattar eder Vexel värd 100 Procent i detta Svagare Mynt: vill ni för detta lemna den,*” En annan gång, i större nöd, säger han; „*Herre! jag skattar eder tunna Råg, högre än desfa mina Tio blanka Ducater, som ej duga at ätas. Och jag ger eder vakra detta Värde med det friska Förstånd: ty jag vet, at i en så mycket större nöd än denna, en enda Brödkaka skulle vara mera Värde, än hela Verldens både guld och ära,*”. Detta nu, som en man fritt för en vakra vill gifva, det är ock hvad den *Kan gälla*; och sådan är alt Värdes gudomliga Rätt.

Just så fritt kommer en ruinerad Cavalier til en så kallad Procentare; och presenterar sin papperslapp, kallad *Sedel*. Procentaren, som oftast är i sjelfva verket Tuffend procent *fattigare* än Cavalieren, ja, som

fom endast med långa mödor vunnit *det*,
fom Cavalieren fått på slump, och fom der-
före förtjenar namnet *Procentare*, oändeli-
gen mindre för de 50 procent han *tager*,
ån för de 500 procent han *sparar* —
denne, fåger jag, ser för sina ögon en pap-
perslapp, för hvilken en *ruinerad Cavalier*
åskar reda Pengar. Cavalieren, med röran-
de böner, tillbjuder fritt och af sin själ, at
skrifva 50 procent in uti Revers-summan.
Af detta stora ljudet dåras Gubben; och med
all sin visdom gör et *vågspel*. När sedan
denne Cavalier, med friska pengar, i sin
vilda glådje, skriar hådelse emot Procen-
taren, denne hans *gud i Nödens fund*, år
det icke klart, at han borde skria denna
famma hådelse emot Sig sjelf hvars he-
la Namn och Heder, efter hans *egna fria*
dom, har kunnat falla *nedföre* hela 50 pro-
cent.

Af alt detta år klart fom dagen: at, i
Yppighet eller i Nöd, för Dårar eller för
Klokt folk, i den högsta Handel eller den
lågsta — *alt gäller alt hvad det kan gälla*;
och at denna måst höga och evigt fanna
Lag

Lag innehåller et *gudomligt Beskydd* för all Månklig Handels och Vandels FRIHET.

* Ni, Min Herre, har dock, såsom jag fer, i hela er kända och publika varelse, et stort, et ganska stort skål at *bäfvu* för dena samma Lag. Ty, i himmelens namn! hvad, hvad *Kan* väl något sådant som *ni Gälla*, när Verlden får Vett?

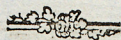
3. *De Allmänna Sakerna.*

I ert begrep om dessa ligger *kraften* af ert förstånd, som annars är det *kraftlösaste* ting i hela verlden. Ni tror, *ni*, at *de Allmänna Sakerna* äro det samma som *Silfver och Contant i dena stund*. Ni, Min Herre, brukar således icke *begripa* längre än ni kan *gripa*. Och det är visserligen *vett* nog, för den, som kan hoppas at alltid få *sefva* — på Nåd, i Lättja, af Pensioner.

Men vi andre fattige Medborgare måste låra oss at *Tänka*. Och vi vete, at de Allmänna Sakerna betyda, just bokstafligen, RES PUBLICA, eller alt det, som hörer til et Rikes *Trygghet och Vålfånd*.

Aldeles få som en enskild Person's AFFAI-
RER — icke ligga i den contanta *summa* han någon vifs stund har i sin ficka: utan i vålfåndet af hans Lif, Åra, Vett, Sundhet, Skicklighet eller Syssa, Maka, Barn, Vänner, ånda up til de Lagar och det Regerings-
fått under hvilket han lefver.

Se en sak *så*, Min Herre, det heter at se en sak *i grund*, och up til des *Princip*. De fleste Personer i Verlden som gå under — hafva fuskat, vinglat, *gjort Projecter*: och ofta med högsta konst och Snille. Men en klok karl ler åt *alla bländverk*. Han vet at ingenting *Besfår*, utan på Naturens styrka. Och han har genom Erfarenhet och Tänkande lårt, at denna Naturens styrka ligger endast i en *sann PRINCIP*.

* Om detta icke är *Hufvud-saken* : få vore det vål lustigt at veta, hvar *ni* finner Hufvudet på en fak?

Men den som tror, at man Gör sit nödvändiga *där* hvarest man *Tänker*; den måste ock riktigt tro, at man *Tänker där* hvarest man *Gör sit nödvändiga*.

Jag lemnar er uti, med, och under denna ert Snilles vårdiga uptåkt!

* Dock, om ni en gång stupar för lågt; få far ni, uti er stackars *creverade* själs yrfel, en annan gång få mycket högre. „*At Köpmannen, med et drag af sin penna, Befaller den allmänna nöden för i dag, &c.* . . . kan endast fågas af en comediantiferad fåne, som tror, at den kloka Verldens öden kunna lika lätt förändras, som scenerna i en oklok Drame.

Men

Men — SNILLE och FINANCER, ropar ni, *äro så åtskilda, som bägge Polerna!* p. 3. Och visserligen har ni rätt, om alt Snille är *Rimma*. Men detta utrop är åter blott en Fånes *Courage*, om *Snille* betyder, hvad det är, et „*Stort FÖRSTÅND*,,.

Stort FÖRSTÅND! ach, Min Herre, *Tusende Rimare* kunde *crevera* på detta enda ordet!

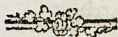
När denna förfärliga idé om SNILLE bliver rätt klar för Nationen — då *farväl!* et *långt farväl*, Min Herre!

Imedlertid, hvilka olideliga ord! så o-undvikeliga som ödet! så genomträngande som ljungelden! och som likväl stå där *lika klara!* dessa ord i Tredje Delen af Critiken öfver Critiker p. 5. just öfverst!

. . . . Där ni finner ännu mera Ofvenska än ikönheter, och där väl icke Frökvar tala som pigor, men i stället en Halfgud talar som en *Fröken*.

O underbara, magiska *kraft* i dessa ord! Kanke skole vi på dem — se *crevera* en *dråplig Rimare*, som icke mera kan, på sin Åra och Vitterheten, *Göra sit nödvändiga*, ty han har redan *gjort alt* nu i första harmen.

Anmärkning til Pag. 7.

om

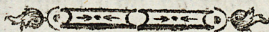
CITERINGAR.

Det är i fanning förunderligt, til hvad grad man kan *Citera* som en *skälm!* och det helt publikt; utur en bok som är i allas händer; med den mått lekande *oärlighet!*

Den samme som kan läsa klarligen, at *Alt gäller alt hvad det kan gälla*, har inga ögon för *nåsta rad*, som likväl står där med lika stor styl, at *Alt faller til alt hvad det kan falla*. Han kan se klart som dagen at *Köpmannen*, i *fri Handel*, må med all rätt *Taga alt hvad han kan få*: men det är honom omöjligt at se den *lika groft tryckta raden*, at *Köpmannen* ock måste räkna på det öde at *Förlora alt hvad han kan förlora*. När detta sista händer (och det händer i nästan hvarenda *Conjunctur* som kan tänkas, ty den samma *conjunctur* som ger en vinst, ger förluster) hvem ropar *då* om at hjälpa i hans nöd? Ja, på sjelfva det svagare *Mynt*, i hvilket han *Tager* alt hvad han kan få, måste han ofta erfara det bittra öde at *Förlora* alt hvad han kan förlora.

Men nästan högre, än all denna *Oärlighet* i *Citera*, stiger den *Fänighet* at tro, at *Köpmannen* *aldrig* gör annat än *Säljer*: han ju *äfven så mycket*, och kanske mera, *Köper*? Hvem vinner då på denna rena *Handelns PRINCIP*, på denna stora och allmänna *FRIHET*? Icke blott *Köpmannen*, icke blott någon vis dödelig, utan *bela Mänskliga Samhället*.

MINE

MINE LÅSARE,

Man bör älska Friden, men icke sky Kriget, när det för Friden är nödvändigt.

Om ådla försök at tjena Fäderneslandet icke hållas heliga ——— förlorad är vår fällhet, förlorad vår åra!

Men den, genom Erfarenheten vundna, Vördnad har jag för det urgamla och ådla Folk, af hvilket jag har den lyckan at vara född en medborgare, at jag, med *gladt mod*, lemnar mina arbeten och min heder åt des, åt alla goda och stora själars, dom.

En Svensk Publik lærer aldrig tåla, at i trots af des naturliga höglunnighet, någre gycklande trålar, Voltaires skuggor, våga försöka at göra all Svensk Vitterhet til en — *quicka nidingars högtid*. * Se *Förste Delen af Critiken öfver Critiker*.

Den *vilda Smädelsen* hade rest sin thron högt öfver Vår Vitterhet, när jag först upsteg, enfaldigt och som en fri man, med detta enda felet „*Storsinnighet*„ hvarigenom jag

B

vör-

vördade endast det, som var efter Naturen *sannt*, som hade någon *höghet*, och dugde at *förädla et Folk*. Jag log at Smådelfsens *blixtingar* emot mig. Men når de blefvo för vilda; kände jag harm, och fann det rättvißt at krossa et vålde, få löjeligt, och få skamligt. Före denna stund, var mit lugna leende at alla oförrätter i någras tanke få ådelt, at jag i publika papper förtjente kallas „*den höge och saktmodige Päsionernas bard*, och at det svåraste tadel jag någonsin lidit, var at hafva, som det syntes, afvikit från denna finnesshöghet.

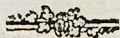
Men huru kunna Lag och Rätt, i et ämne få vigtigt som hela Fäderneslandets Vett och Vitterhet, stiftas och *bestå*, utan styrka, och utan mod at *håmnas*?

Dock, aldrig skall *sannt* och ån mindre stort Vett i vårt Fädernesland upstiga, förr ån Publiken, det år, förr ån J, Mine LÅSARE, hos hvilka det *Dömande Majestätet* i alla ämnen hvilat, behagen låra at rent *skilja*:

I. *Ärlighet och Skålmstycke*. Det år, rent *skilja*: Hvilken som arbetar och strider uppenbarligen för *Allas Rätt*, med styrkan af Bevis, i et distinkt ämne med distinkta skål — och Hvilken som, ån i en nedrig Slafs *hycklande*, ån i en tyrannisk *dumdriftighet*,

het, med fräck lögn, kastar vilda smådelfer blindt i luften, endast för sin egen föraktliga nytta, endast för sit eget föraktliga välde? En sådan är lika färdig at utgrina sin högste Vålgörare, som at förnedra Nationen, och at ohelga Vitterheten. Trampa de ivage, det är hans höghet: skymfa de ädle, det är hans vållust. Sjelfva dessa heliga orden: *Fri*, den som njuter all sin rätt: *Gudomlig*, alt det som är enligt den eviga Sanningen, hvilken i alting för ofs lyser, det är, alt det som är enligt med Tingens klara Verkelighet: sjelfva dessa heliga orden hafva för honom *ingen mening!* Ty LÖGNEN är själen i hans onaturliga varelse. Af hvilken Lögn *smikret* är hans ljufva Slag, *dikta* hans lifliga, och *ovett* hans starka. Men Publikken bör se, at alt smicker är en *söt lögn*, alt dikta en *konstig lögn*, alt ovett en *arg lögn*. En Narr kan visa tånderna och grina åt Sol och Måne, åt Gud och Människor. Sanningen lefver, *lika* klart, endast i det *Verheliga*. Framställa detta verkliga år *Bevisa*. Hvadan *Bevis* är endast Sanningens rena dag. Och alt det milda eller hårda, som fåges för eller emot någon, med *fullt bevis*, år hvarken *smicker* eller *ovett*, utan helt enfaldigt: *Sjelfva Sanningen talande för eller emot någon*.
* Se Crit. öfver Crit. 2 Delen.

2. At rent skilja: *Högt och lågt*, *Stort och litet*. Hvilken dödelig fick någonsin den

förebärrelse at vara med fanning för hög? Men jag, har lidit mera fänigt tadel för at vara för hög, än hundrade andre för at vara för låge. Ännu har dock ingen funnit godt at visa, at ens två rader af det jag skrifvit äro emot Naturens fanning eller Konstens lagar: nog, *Han är för hög!* Men mot för högt, svarar för lågt. Borde man ej frukta den fanning, at den som finner en sak för hög, kan sjelf vara för låg? En förklaring, oändeligen mera rimlig, än at göra det Höga i förstånd och hjerta til et *fel*. Förvilade dödlige! Naturen, hvars vackra ordning, hvars gudomliga ljus och sälhet omgifva er, är för hög; ty j liggen förlorade i det *Onaturliga*. Friheten är för hög: ty j hållen af at vara *ljugande slafvar* emot hvarannan. En sann Tanke är för hög: ty j föden edra själar med dårars qvicka *joller*. Sjelfva Dagen skulle blifva er för hög, om j behagaden få tåligt lefva i en naturlig, som j lefven i en andelig, *skymning*.

Men detta var min lag från början: „Det är icke Snilletts kallelse, at nedlåta sig til *alla*, utan at uplyfta *alla* til sig,, *Det sköna är svårt*, sade Grekerne. Lättheten finnes altid i lappri: Men är omöjelig i *Vigt*. Det som kostar ingen möda, förtjenar ingen åra. Fåniga svaghet! J fordren at en *Autor* skall vara ny och stor, vigtig, lefvande, och full af kraft: J fordren at han skall låra *eder*,

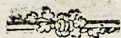

der, icke edra egna små fördomar, i lekande *prat*; utan den eviga Sanningen, enligt alle store Måstares svåra, men höga konst. Ock dock viljen j förstå honom, lättare än en vifa! *Förstå*, som är, utan undantag, det högaste i Månskligheten! . . . . Huru *lätt* lärde ni då det lilla ni nu vet? huru *lätt* begrep ni en enda dans, et enda stycke musik? Men all Naturens skönhet, all hög och helig Sanning, all Storhet och Sällhet som tilhöra Måniskan — dessa gudomliga ämnen hos en *sann Autor*, de böra kosta er ingen, ingen möda; dem bör ni, skrattande, begripa som et *joller!*

Men . . . ändå . . . „er STIL är ej lätt,“? Alt lappri är *lätt*: och ådlare är den Stil som är *viktig*.

Men . . . „er Stil är ej *lekande*,“? Svaga oförstånd! Hvad ådelt, hvad viktigt, hvad stort är väl *lekande*? Är Guds Ord *lekande*? Är Lag-Boken *lekande*? Är någon Vetenskap, någon Demonstration, någon ting af känsla och alvar *lekande*? Leker man i Månsklighetens Rätt, i nit för Stora Sanningar, i nit emot alla Tyrannier?

Men . . . „er Stil kunde vara intagande och behagelig,“? Det stora är intagande för de stora finnen: och fastän man myser åt det *tdcka*, så känner man dock något vida högre för den alvarfamma och strånga Skönheten.

Men . . . „folk, som förstå sig på det, fåga, mena, tro, at det kunde . . .

Låt ofs höra!

År 1781 förklarade Sällskapet UTILE DULCI, som då var kretsen af Landets vackra Snillen, publikt och högtideligen: at denne samme Autor, om hvilken vi tale, hade en „*hög och manlig Stil*, med skönheter af första rangen. Och då hade han ännu knapt uphört at vara en gosse.

År 1785 hade han den lyckan at af den namnkunnige och store Kännaren och Skalden Herr LEOPOLDT, i Bref dem han ännu förvarar, få den förfråkan „at man kunde fåga om honom, som fordom om den store CORNEILLE då man lärde känna honom, at han vore *Bonnement Sublime*: och poemet *Pasfionerna* kallade han *Resningen til Naturens Tempel*: och friheten at få, få som ADDISON med MILTON, commentera detta Poem, på hvärs *odödlighet* han var fåker, bad han om mer än en gång.

År 1788 hade han af en hög, hög, ganska hög KÄNNARE det Omdöme „at han skref *stora och driftiga tankar*, at hans snille hade *charmerat*, „! Och detta omdöme åtföljdes af en hel högtid af Låford.

År 1790 fåg han i Englands Journaler, at Poemet *Inbidningens Nöjen*, där känt genom en Fransysk Öfversättning, „ågde warm

warm and glowing colours, *varma och lågande färgor*..

Änteligen, förledet är, låste vi alle i STOCKHOLMS-POSTEN, i Recensionen af Critiken öfver Critiker, en Recension som visst icke var gjord för at smickra, at denne samme Autors STIL var „full af värma och kraft”, och at den „upsteg til det Sublima”.

Jag har den åran at lemna denna lilla chrönika til mine Låfares egna dom.

Men då jag, fåtter Stilens fanna kraft i *det måst Lifliga* *); få år det ock på denna lag jag trotfar alla kånare. Och om domare skola våljas; få vådjar jag til de högsta i Verlden, til DIONYSIUS, FABIUS, och LONGINUS.

Det år annars med den allmänna, oåfvet prålände *Ord-Stilen*, emot den Stil som endast år *Sakens rena lefvande sanning* — som med et Hufvud i Sculpturen, hvilket först, groft tillhugget, visar er en myckenhet phantastiska lynnen, en nåfa med 15 små andra nåfor, &c. men fårdigt, under en Måstares hand, har ej mer ån *et klart mått*, ej mer ån *et stort lynne*, och i sina drag *en enda ren kraft*, som år *des lefvande sanning*.

B 4

Min

*) Se slutet af 2. och 3. Del. af Critiken öfver Critiker.

Min allmänna förklaring är denna. Jag skrifer aldrig något jollrande och tomt *Pråd*: jag skrifer endast *Saker*, endast ideer och känslor: Och, så långt min själs kraft går, endast nya och stora ideer, och endast innerliga och höga känslor. Man bör därför endast fråga: gör denne Autor mig mera vis? träffar han lifligen själen? Det som synes *inbundet*, är kanske endast nytt och ovant. *Korrtheten* är kanske endast Tankarnes *rena och sanna kraft*. Skrifva för *i dag*, är skriva för förgångligheten. Det i fanning Måsterliga måste vara arbetadt efter Snillets *högsta* lagar.

3. At rent skilja: *Personen och Saken*. Den ringaste person kan påstå en gudomlig Sak: den högaste person kan hafva, ånda til håpnad och afsky, *ordtt*. I detta fall vördar man hans *Merit*; och våpnar sig emot hans *fel*, i synnerhet om det uprafar til tyrannier. Endast en vild däre förblandar *felet* och *meriten*, *satsen* och *personen*. Jag kan hafva det högsta Beröm at gifva åt den, emot hvars *visfa fel* eller *visfa sats* jag på det lifligaste strider. Ty min Princip är klar: Jag ålskar, rent och naturligen, först SANNING och allmän RÅTT, dernåst *visfa personers* snille och talanger.

Aldrig skall sannt och ån mindre stort Vett i vårt Fådernesland upftiga, förr ån
PU-

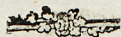
PUBLIKEN, det år, förr ån J, mine LÅSARE, behagen låra at *rent skilja* alt detta.

Aldrig skall förr Nationen åga et *visst, rent, enhålligt Förstånd*. Mer eller mindre *quicke* skålmår och dårar skola *förvilla* alt. Mörker skall kastas på edra gudomliga Snillen: öfver hvars heliga stoft edra barn skola gråta af förtjusning. Och kanske skolen J ånteligen fent, och vål nedtryckte i dårskapens olyckor, med smårta finna, at man gåckat eder fjål: at Qvickhet i *lögn*, år blott et gladt eller argt *Fjolleri*, at Qvickhet i *sanning* deremot år et *lesvande förstånd*: och at, icke rim, prål, infall, skönt prat, intagande joller, hela inbildningens glånsfande och galna spel, utan *rena och stora Sanningar* år *det*, som år heligt för Samhället.

Den vittre fiende, jag hittils haft, hade lårt, om inga ridderliga lagar, åtminstone någon *konst* i kriga. Detta gaf et slags månskligt och åfven gladt anseende åt vår fejd. Han förekastade altid mig, at vara *jåttaktigt stor*: jag altid honom, at vara *dvärgaktigt liten*. Han fann mig en vån af all *vildhet*: jag honom en ovån af all *hög-sinnighet*.

Men denne nye hjelte för hyckleriet och våldet, år riktigt en *blind dåre*, en vitter sjelfspilling!

Med sin smula *quickhet*, och utan en smula *förstånd*, rasar han med sin skamlöshet högt som Babels torn, tils vi alle stå håpne öfver hans *föribifring*.

Han bjuder er, vid eld och svård, at *tro*, at *tro*, at alting är up och ner på, sedan 3 rader, 3 *rader*, kunnat skrivas emot *honom, honom, honom!* *)

Ynkliga varelse! Förstånd, Minne, Åra, Sanning, Dygd, alt har då creverat för några lätta *ord!*

Jag trodde, at endast en kruka kunde bräckas af et *ljud*: men vi se nu, at visse vitttra hjernor äro riktigt Potpourrikrukor, fulla af de poetiska rofor och det lilla vettiga falt, hvaraf en behagelig dunst är hela nyttan.

Skall Frihetens *röst*, derföre at den kan göra några *sprickor i dessa*, uphöra uti hela Fäderneslandets Lårdom och Vitterhet?

Nej. Må hvar dödelig visa hvad han är *Vård*. Och sedan, må PUBLIKEN döma!

Under des ögon kastar jag, med fri och glad vördnad, de *Rader*, som jag skicka-

*) Ty just denne samme är autor til *vænvetter* i DAGL. ALLEH. til *ovetter* i STOCKH. POSTEN, til *Brefvet*, &c. &c.

kade til en vifs stor Personnage i Vitterheten, då *Tredje Delen* af Critiken öfver Critiker utkom; och hvaraf kan ses, om jag *ärligen* föker endast det RÄTTA, hvaruti jag fårter egenteligen det gudomliga som tillhörer Ofs.

S. T.

„Det lilla anfall jag vågat är endast
 „*litterärt*: och bör ej tagas för mer, än det
 „år. Deremot är — en parodie, en nid-
 „visa, en blind smädelse öfver hufvud, så-
 „dan som * * s fordom, (och ännu när han
 „behagar), *en Act af fiendskap och arghet*; som
 „år långt inunder det Sanna och Sköna,
 „och des *Critik*; som år vild och dum, i all
 „sin qvickhet; och som ej annat kan, än re-
 „ta harm och hämnd. Låt Ofs ej falla ned
 „i denna *dråpliga Packaktighet!* utan, så som
 „de störste Mån i Literaturen tvifstat, så som
 „de störste Generaler slagits, efter Årans och
 „Snillets Lagar, så låt *Ofs* — ge et rätt
 „Exempel i Vår Vitterhet,,!

„Endast för at införa denna *sanna och*
 „*höga Frihet*, som ler åt et *trdlaktigt krus**),
 „vågade jag mit anfall på eder, eder, som
 „jag gör, har gjort, kan och skall aldrig
 „uphöra at göra — den största åra bland
 „våra Snillen,,.

Th —

Man

*) På hvilket, då alle lisma med alla, Nations Wett måste gå under.

Man ser at jag här tagit ordet *Snille*, i sin allmänna mening, då det betyder hvar och en *lyfande talang*: och icke i des fanna och höga mening, då det betyder et *Stort FÖRSTÅND*. — Men . . . ach huru besvärade han detta? . . . Ni har sett det offenteligen. Kanke är det naturligt, at den, hvars *Halfgud* har högfinnighet och passioner af en *Fröken*, Sjelf har högfinnighet och passioner af en *piga*.

Tillåten mig, Mine Låfare, om min egen person, tillägga et par ord, som tjena til uplysning.

Jag åger intet af mig sjelf: och är således en förträffelig *christen* i mina egna financer. Men jag vet, at jag icke mishagar *Den*, som kunde gifva mig et så vackert beskydd, som åt någon annan. Heliga SANNING! du, du från min första ungdom har sagt mig — at man heldre bör bero af sin egen alraringaste Förtjenst, än af den alrahögaste dödliges Nåd. Denna rena lag för *Sålhet* har jag ock alltid, alltid, utan undantag, följt. Det är fannt: jag kom up i Studier genom den *fria valvilja* som man fattade för hvad man tyckte hos mig vara naturlig snille:

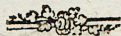

le: jag var två år i England, med understöd af et Hvitfeldtskt Stipendium, hvartil jag hade en klar rätt, och som, fördubbladt genom Konungens Bifall hvilket i detta ämne *aldrig nekas*, dock ej gjorde hälften af min Refas kostnad. Men utom detta, hvarken nu har jag, eller någonfin har jag haft, et öre af det Allmänna. Deremot finner jag en mer än kunglig lycka i at vara *fri och glad*: och jag tror upriktigt, at Fattigdomen är, för en fann Människa, et icke allenast *naturligt*, utan äfven sublimt tillstånd, i hänseende til den lifliga förening den fårter ofsuti med både Naturen och Mänskligheten.

Men om min POLITIK har jag denna förklaring at göra:

Min ROYALISME — består deruti, at jag gör rättvisa åt all den uppenbara och lysande Merit, som icke annat kan än gifva en vis förtjusning åt en rätt kännare.

Min REPUBLICANISME — består deruti, at jag anser intet Snille, ingen Hjelte, ingen Höfding *högre än FÅDERNESLANDET*, utur
hvars

hvars heliga sköte alla snillen och
hjeltar och höfdingar skapas.

En PHILOSOPHS Lära är ej et
politiskt larm; den är endast en lef-
vande föreställning af den Eviga San-
ningen, det är, af Tingens klara *Ver-
kelighet*. Den LAG han yrkar, och
kallar så gudomlig, är icke et visst
Partis Lag, icke en vis AÖt, Con-
vention, och Statut: utan, *Sakernas
natur*.

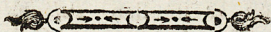
Derföre bör han, af den högste
och den lägste, af Konungar och trä-
lar, så vidt som Philosoph, aktas *be-
lig*. Hans lära måste antingen leda
til en ny och högre vishet; eller falla.
Men om den leder til en ny vis-
het — hvar år den dödlige, som vil-
le, om han förmodde, släcka Dagens
Ljus

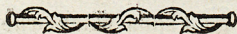
Ljus, endast derföre, at då det visar honom Skönheten, det icke annat kan än också visa det *icke sköna*?

Endast det våld man blindt vågat emot *Sakernas natur*, emot Tingens lagar — har störtat alt det på Jorden, som, förr lå högt och trotfäste, nu ligger föraktadt i sina ruiners stoft!

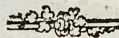
Men det samma höga Förstånd, eller Snille, som blottar Magten i det Falska, visar åt alle Jordens store Mån en högre MAGT, en evig MAGT, i det Sanna.

Om
AFUNDEN,
och
De Vittras Krig.

„Ingen skall vara mera *vacker, vettig, hög*, än JAG! . . . skriar Afunden: Och, i sin bittra harm emot

emot alt hvad andre hafva *sackert*, *vettigt*, *löst* — blifver änteligen *sjelf ful*, *vauvertig*, *ldg*, och *styg-gelig* som en Furie.

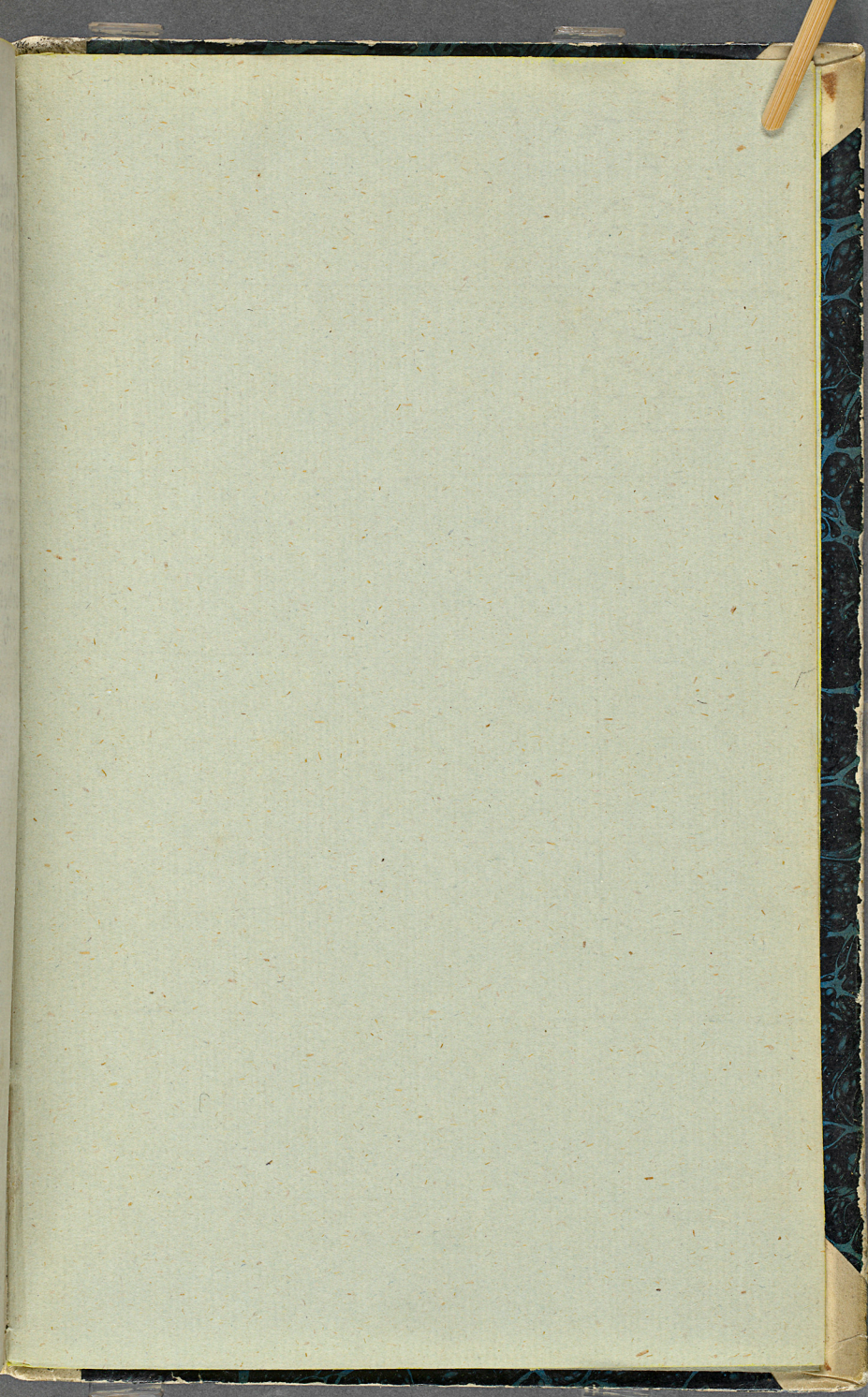
Med qvalet af sin egen ondskas, slåpar hon sig ynkneligen i spåren efter den minsta Förtjenst. Skönheten bleknar, dygden och snillet förlora sin glans, *sjelfva blomstren*, har man sagt, *visna* för des hem-ska och giftiga blickar.

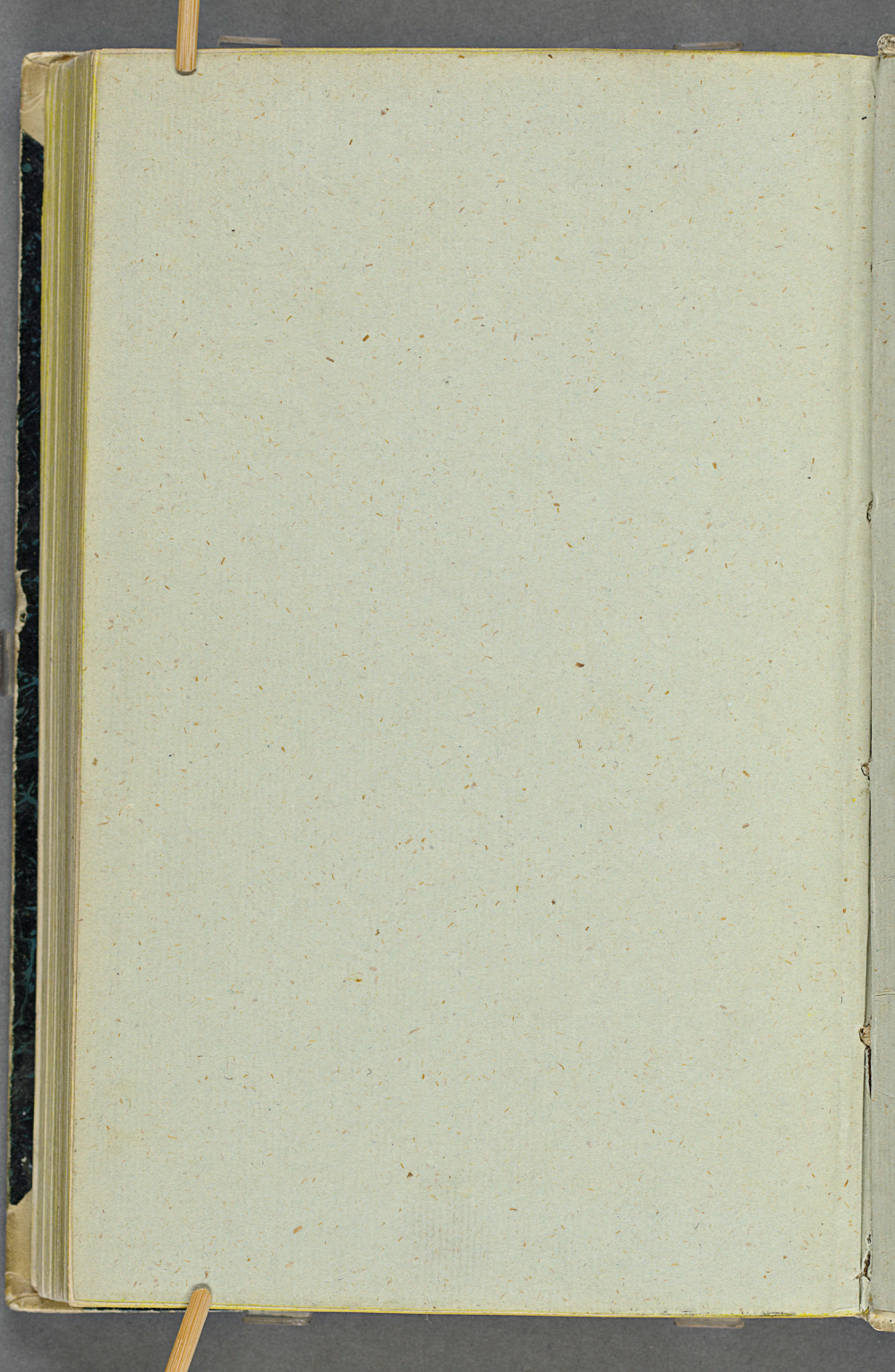
Men afunden hos en *Tölp*, gör honom til en PARODIST: til en *Pierrot*, eller *Harlequin i dumbet*. Dennes snille, såsom man ofta sett, består deri, at göra alt det *förvåndt och dumt*, som Måstaren gjort väl til allas förundran.

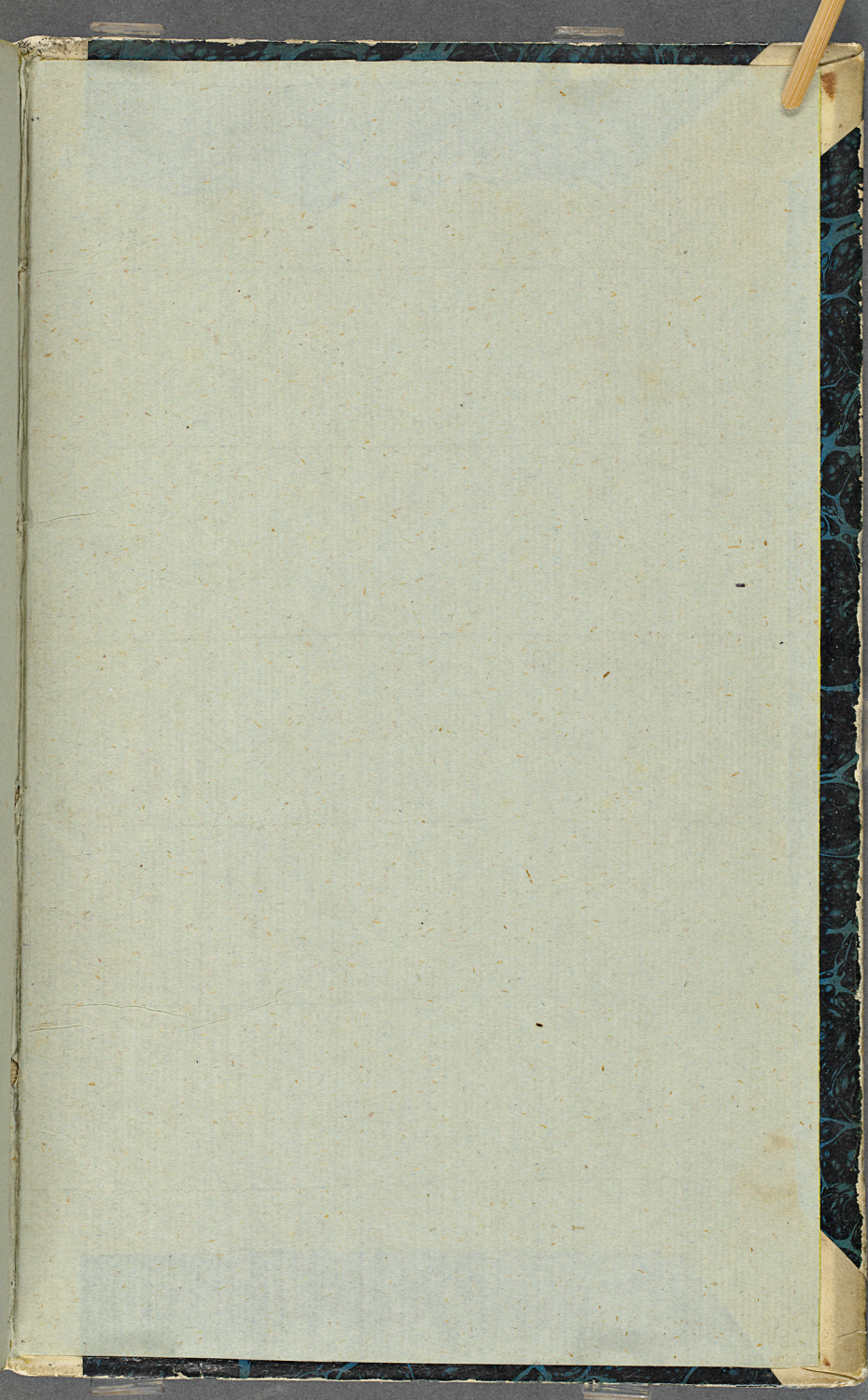
Dock, kanske *kan alt vara* godt i sit slag. Packet behöfver också snillen. På den måst lumpna lögn, på den måst fanslösa dumdriftighet, kan en retad usling fara up! Naturens regioner gå lika så långt nedföre, som upföre. När en kåring vill til Blåkulla, så måste hon dit, om det också ej kan ske utan på en *sopqvast*. —

Men at de Vittras krig ännu hafva de förra barbariska Tidens vildhet, då man *blindt* slog och härjade *Alt* — det visar endast, huru förunderligt stor åtskillnaden är imellan *Talang* och *Förstånd*. Djeffarne lyfa öfver hvarannan i *Qvickhet*, i *Talang*: men hela Helfvetet kan ej frambringa en tanke af *Förstånd*. — På vår Tid, skona *sjelfve Knektarne*, i krigen, alt det oskyldiga och heliga, den värnlösa Skönheten, den moderliga Ömheten, Skörden, och Kojorna. Men de Vittre rafa, icke emot det *lilla visna* som förtörnat dem: utan emot *Alt*: emot det ömmafte, det visaste, det skönaste. Den råttädighet och Mänskliga känsla Knektarne länge ägt, har således ännu ej inkommit bland det man kallar *VÅRA SNILLEN*.

* Se CRITIKEN öfver *Cririker*.

THORILD,
CRITIK
öfver
CRITIKER

1-4

101 U.

THEORIEB,
CRITIK
oder
CRITIKER
1-4
1766